

Et Stykke Klosterkrønike.

Der er sikkert faa Steder i vort Fædreland, der kan maale sig med Himmelsbjerg-Egnen i Stønhed. Og dog faar de ni Tiendedele af Turister, som gæster denne vidunderlige Egn, ikke det allerfjærrreste og allermeest karakteristiske at se. Thi dette er ikke selve Himmelsbjerg med dets vidtstrakte Udsigt — en faadan kan ogsaa Muntebjerg og Stamslingsbanken byde — men det er Landsbyen Ny, beliggende en god Fjerdingvej Syd for Himmelsbjerg, og hele den nærmeste Omegn omkring denne By. En mere malerisk Besigtigelse for nogen Landsby skal der ledes om i Danmark. Der er ligefrem noget skønt og værdigt i den. Langs med ad vældige Straaninger ligger Landsbyen dybt for eens Fod. Huse og Gaarde er stræde rundt om paa Bakker og i Dale, og midt i det hele ligger den ejendommelige, røde, taaraløse, men alligevel saa forunderlig forslaaet proportionerede Kirke. Til Højre og Venstre er der brune Lynghæfter, verlene med prægtige Støve, og langt ude viser sig en vældig Jernsøjle glitrende Vandpæle. Men, hvad der for den med sit Fædrelands historiske Minder fortrolige Vandreringsmand har lige saa meget at betyde som Naturskønheden, det er, at faa Pletter i Danmark i den Grad er omvævede af Historiens Mand som denne. Derovre i Sønderloven vises endnu den i Middealderen faa berømte, nu forfaldne og forglemte St. Sørenns hellige Kirke, hvis Anseelse sig skyldte, at den foruden var et betydeligt Klostret eller dog flætte. Og den gamle røde Kirke, hvis ovre paa Bakken har sin Raadkundighed, ikke blot som den i Middealderen højt ansete St. Sørenns Kirke, men under dens høje, endnu saa fine og skønne Hælvninger valgte den 4. Juli 1534 Hertug Kristian 3.; han, der blev Indførelse af den lutheriske Reformation her i Landet. Den Gang var St. Sørenns Kirke et godt Stykke længere (man ser endnu Grundstenen) og havde et mægtigt Taarn i Vest over Koret. Og som Kirken og Kilden besygtede af mange fromme Pilgrimme, saa strømmede desuden to Gange om Aaret Folk fra hele Jylland sammen til „Ny Marked“, og der, hvor endnu Gaarden „Thinsbushol“ ligger i Nørrestoven, havde Byen og det til samme hørende Birt sit Retterting og Dommerstæde. Men lad Blikket hæve sig imod den store Sø derovre i Syd! Det er Møse Sø. Dens Bredder er nu for første Delen nøgne og skovløse, en mager Egn med sandede Jorder; men da St. Sørenns Kirkefaar knejste paa Bakken i Ny, da „Kongsgaarden“ derhænge paa Stønten ret jævligt afgav Opholdssted for danske Konger, og „Jægergaarden“ ved Siden af for deres Svende, da „den hellige Kirke“ endnu besygtede flittigt, da groede Støven frodigt langs hele Møse Sø, og derovre ved Søen laa et Kloster, betydeligt faadel i Bygninger som i Anseelse, et Kloster, hvis Minde stal fremdrages i disse Linier. Det var Om Kloster, eller, som Muntene holdt af at kalde det, „Cata insula“ den lærte V.

Men dette Navn er ligefrem Muntestenene stærkt i Færd med at forbinde, og det officielle Navn Esborg er ved at blive det almindelige. Cisterciensordenen var flittigt 1098 af den ældgamle Robert af Cîteaux i Frankrig, men dens opvirkende Mand blev den hellige Bernard (d. 1153). Fra hans Kloster i Clairvaux („Clara vallis“, den klare Dal) udgik en mægtig Strøm af ægte Klosterfromhed, og Ordenen satte Afkøligere i de fleste europæiske Lande. I Cisterciensernes Kloster var der højtidelig Stilhed, flittigt Arbejde under dæmpet Salmesang, og en Sæmpelhed i Gudstjeneste og Leve-maade, der dannede en Mønstretning til de fleste andre Munkeløvere. Til Danmark kom Ordenen ved Erkebiskop Eskild i Lund i Midten af det 12. Aarhundrede. Hans Raad, Biskop Eskild i Aarhus, var ligeledes en varm Ven af Cistercienserne, og den følgende Aarhus-Biskop Svend ikke mindre. Under ham var det, at Om Kloster blev anlagt. Paa en Sænjeste kom Biskopen nemlig i Havn og lovede da en medfærdig Cisterciensformunt at ville anlægge et Kloster for hans Orden, hvis de blev frelse, hvilket ogsaa skete. Først oprettede Biskopen da Beng Kloster ved Stændingsborg og lod Cisterciensmunkene fra Smink (tidligere i Sabro) flytte derhen; men da en adelig Dame der var Egnen, Fru Margrethe, var ifølge fundet mod Muntene, lod Biskop Svend dem flytte, først til Kals og derefter 1172 til Om.

Saa tog da Brødrerne fat paa at rejse et Kloster her paa dette yndige Sted, midt imellem de to flittige Bønder, Guden Sø og Møse Sø. Men det var ikke let at faa Bønderne til at afgive Jord til Bygningen. En var der ifær, som ikke paa nogen Maade var til at bevæge. Da saa han en Kat i Drømme et prægtigt Tempel rejste sig der, hvor endnu intet var begyndt at bygges, og Guds Moder stod for ham i snehvidt Klædebon, med en Krone af Stjerner paa sit Hoved, og bød ham vise Eftergivelse for til at bevæge. Da var Bønden bejret og folgte villigt sin Jord til Brødrerne. Nu rejste Klosteret sig under den lærde og fromme Abbed Briennus' Ledelse, han, der i sin utrættelige Over for Sagen gjorde alle mindre end tre Rejser til Rom i den Anledning.

Det var mægtige Klosterbygninger, der opførtes paa Om: Gaarde, Forretningshuse, Herberger, Sygehuse, Stalde, Smedier, Møller o.s.v. Forunderligt, at der kun er faa hængseligt faa Spor tilbage af alt dette! Midt i Kompletet havede Kirken sig (den blev dog først fuldfærdig 1257), uden Taarn, men med Tagrytter, med lige afsluttet Kor og en Række Smaakapeller ved Koromgangen til Muntenes Privatguds tjenester. Men er det „gode“ at have Biskopen til Nørrebro“, saa viste det sig her, at det er ogsaa godt at have ham til Ven. Biskop Svend i Aarhus elskede Brødrerne i Om saa højt, at han hele sit Liv igennem sølte sig mægtigt draget til at indtræde i deres Samfund, og da hans Stilling forbyd ham dette, overøste han dem med rige Gaver, heriblandt en Mængde Jordegods i Sønder Herred mellem Grenaa og Ubelstoft, og store Hjorder af Kvæg. Endvidere stiftede han Brødrerne Tiendefrihed ved tvende pavelige Buller fra Alexander 3. og Urban 3. I det hele taget elskede Biskop Svend „den lærte“, som en Fader efter sin eneste Søn, og viste den dybeste Omsorg og Bødselighed for Brødrernes Hellighed. Kom han for Eksempel ridende med sit Følge og møbte Munte fra Om, der gik til deres Arbejde, da steg han straks af Hesten tilligemed alle sine Svende og blev ydmygt staaende, medens de gik forbi. Og hvor

forjede han ikke for deres anbedelige Fornødenheder! Ikke blot forærede han mange værdifulde Bøger til Klostersbibliotheket, men har lod endog paa egen Betøfning Bøger affræve til dette og udbyrte paa det prægtigste med malede og forgyldte Initialer, Bignetier og lignende. Saadant tilfald Cisterciensordenens Regler ikke Muntene at gøre selv, men — at modtage dem som Foræring var ikke forbudt! Tilfældt blev Længslen efter Klosterlivet den fromme Aarhus Biskop for stærk, han kunde ikke andet, han maatte slutte sig til Broderstabet paa „Cata insula. Da, just som han vilde tage Muntekapen, døde han 1191. Han blev begravet foran den hellige Jomfrus Alter i Om Klosterkirke, men siden, da Klosteret blev nedlagt, flyttedes hans Ligsten til Ny Kirke, hvor den findes endnu. Siden hen i Tiden mod Klosterbrødrerne andet end mild mod Klosterbrødrerne i Om. Den beste Urt Månbølse, der ødelægger saa meget i denne Verden, forvædresforholdet mellem ham og dem.

Efter Briennus fulgte en lang Raade Abbeder, hvoraf mange var høje fromme og lærde. Der var Abbed Wilhelm, som „under Graad og Taarer Dag og Nat (han havde nemlig i sine tidligere Aar begaaet en svær Forføelse) hyslede med Læsning og Bøn“. Der var Thorkild, en Bønder fra selve Egnen, opvoert i Klosterluften fra Barnsben af, stibende sig op som Abbed i utrættelig Arbejde for Brødrernes Vel. Der var den berømte Gunnerus, senere Biskop i Viborg og for en væsentlig Del Forfatter af „Jydsk Lov“.

Da som Danmarks Trængselstid under Erik Bløpping, Abel, Christoffer den første og Erik Glipping, med de stadige Kampe mellem de forskellige Hæfter, saa vel som mellem Kirke og Stat. I disse urolige Tider blev Om Kloster gentagne Gange plundret. Det hjalp ikke, at Muntene gemte Klæder og Fødemidler i Klosterkirkens Taarn. Da Kong Abel, som Muntene i deres Fortidelse kaldte „Abel“, blev Konge, maatte Klosteret udbetale ham 300 Mark Sølv for at deis Bønder kunde være fri for Tænde. I Erik Glippings Mindreaarighed kom Dronning Margrethe Sambiria, Kongens Moder, til Klosteret med ikke mindre end 1600 Nyttene, „foruden Lovere og Fødsel, Klærte og Friherter“. I to Dage og Nætter plagede hun Klosteret og opspiste hele dens Forraad. Og snart kom der Trængsler fra en anden Aart.

En meget myndig og stridbar Mand ved Navn Inge, besejg Aarhus Biskop. Han opstillede den Fordring, at Klosteret, naar som helst det behagde ham, stulde hde ham Herberge og Gæstfri, en Fordring, som han gav den videst mulige Udstrækning. For gavens fremviste Abbeden i Om to pavelige Breve, der fritog Klosteret for alt Gæstfri. Biskopen protesterede og rejste bort i Brede, men lod sig kort efter atter melde. Forud for den høje Herre kom 3—4 Kofte, der stulde berede et Maaltid til hans Ankomst, men Abbeden nægtede at udbetale de fornødne Fødemidler. Da Biskopen kom og intet Maaltid foresandt, kom han i en heftig Ordstrid med Abbeden. Muntene murede, og det var nær kommet til Haandgribeligheder. Endelig drog Biskopen bort. Men han vedblev at fortædige Muntene. Tre af dem, der stulde drage til Venen for at købe Korn, lod han gribe i Horsens og „stændig mishandle“, just som de var i Færd med at gaa om Bord i et Skibmands Skib. Biskopens Tjener, bispe, Djævelens Drabantere“, fratog dem deres Penge og holdt dem længe i Fængsel. Da de endelig fik Lov til at vende tilbage til Om, afpresede Syndet af deres udhængrede Legemer de andre Brødre bitre Taarer. Vært var det, at Aarhusbiskopen fik Kong Erik Glipping paa sin Side. Saaledes uglestet fra alle Sider kom Klosteret i den stærke Nød, Muntene manglede baade Føde og Klæder, gik uden Stø hele Dagen og maatte spise uden Røkke i Refektoriet. Endelig 1272 døde Biskoppen og 1286 Kongen. Saa kom der roligere Tider, og de mere end 200 Aar, hvori vi ikke hører noget om Klosteret, har formodentlig været Fredsaar for „den lærte V“.

Da Reformationen kom 1536, blev det Muntene tilfaldt enten at forlade Klosteret eller forblive der paa de Viltlaar, at de vilde leve kristelig og prædike det hellige Evangelium. Ud-

beden stulde ogsaa paase, at der holdtes god Stik med Læsen og Syngen i Klosterets Kirke efter Ordinantjen, samt at Stolen holdtes ved Ragt. At Klosteret nu atter var velstaaende, kan ses af en Fortegnelse fra 1554 over dets Inventarium, hvoriblandt nævnes 16 Tdr. Mjød, 12 Tdr. Møli, 1 Td. Hamborgøl, 12 Tdr. Marsøl, 48 smalle Tdr. af andet Herreøl, 42 Tdr. Svendøl, 150 Sider gammelt Flæst, 1500 Sider af sidste Mars Slagteri, 7 Øfsetroppe, foruden Byg og Malt, Rug og Mel, m. m. og en talrig Kvægbestand.

Men 1560 blev Klosteret ophævet. Bygningerne omdannedes til et kongeligt Slot ved Navn Om Borg, og her paa denne yndige Plad resterede Kong Frederik 2. ret jævnlige i et Par Aar, indtil han 1565 forærede det til Holger Rosenkrands, der folgte Jorden og lod Bygningen nedbrude. Men omkring de fattige røde Murstensbygninger i den lille tærdelige Landsby Emborg svæder der middealderlige Minder, som har baade Værd og Betydning. Spero i „Dgbl.“

Se her! Nye Bøger ankomne.

Hjemmets Bibliothek. Udgielt af „Rigtelig Forening for indre Mission i Danmark“ ved den berendte Pastor N. P. Madsen, Forfatter til „Husandagisbog“. Denne Samling af periodist udgivne Strifter indeholder et rigt og fint Udvalg af meget interessante stentliterære Arbejder paa absolut kristen Grund, hvorfor alt, hvad „Hjemmets Bibliothek“ har baaret frem, fortjener den varmeste Opmærksomhed. Bøger fra „Hjemmets Bibliothek“ faas enten heftede eller i meget smukt komponerede Bind med Guldbtryk. Af faadanne er nu ankomne:

Efter Ried. — Af Ranch. 250 Danst ved N. P. Madfen. 250 Sider. Pris: heftet 80c., i elegant komponeret Bind med Guldbtryk \$1.00.

Alpernes Søn. — Af W. B. Paa Danst ved N. P. Madfen. 235 Sider. Pris: heftet 80c., i eleg. komp. Bind med Guldbtryk \$1.00.

Naar Døkket falder. — Af Gertrud Almquist. Paa Danst ved N. P. Madfen. 103 Sider. Pris: heftet 30c., i eleg. komp. Bind med Guldbtryk 50c.

Høvedsmanden ved Kofset. Sieghardus. Af W. Schmidt. Paa Danst ved N. P. Madfen. 300 Sider. Pris: heftet 90c., i eleg. komp. Bind med Guldbtryk \$1.20.

Sorte Klippe. — Af Ralph Connor. Paa Danst ved N. P. Madfen. 248 Sider. Pris: heft-

et 80c., i eleg. komp. Bind med Guldbtryk \$1.00.

Gennem Braadsfærne. — Af Gertrud Almquist. Paa Danst ved N. P. Madfen. 126 Sider. Pris: heftet 30c., i eleg. komp. Bind med Guldbtryk 60c.

Erindringer. — Fra min Barndoms- og Manddomstid. Af Peder Larsen, Indretrøst, 42 Tdr. Svendøl, 150 Sider gammelt Flæst, 1500 Sider af sidste Mars Slagteri, 7 Øfsetroppe, foruden Byg og Malt, Rug og Mel, m. m. og en talrig Kvægbestand.

Men 1560 blev Klosteret ophævet. Bygningerne omdannedes til et kongeligt Slot ved Navn Om Borg, og her paa denne yndige Plad resterede Kong Frederik 2. ret jævnlige i et Par Aar, indtil han 1565 forærede det til Holger Rosenkrands, der folgte Jorden og lod Bygningen nedbrude. Men omkring de fattige røde Murstensbygninger i den lille tærdelige Landsby Emborg svæder der middealderlige Minder, som har baade Værd og Betydning. Spero i „Dgbl.“

ted 80c., i eleg. komp. Bind med Guldbtryk \$1.00.

Gennem Braadsfærne. — Af Gertrud Almquist. Paa Danst ved N. P. Madfen. 126 Sider. Pris: heftet 30c., i eleg. komp. Bind med Guldbtryk 60c.

Erindringer. — Fra min Barndoms- og Manddomstid. Af Peder Larsen, Indretrøst, 42 Tdr. Svendøl, 150 Sider gammelt Flæst, 1500 Sider af sidste Mars Slagteri, 7 Øfsetroppe, foruden Byg og Malt, Rug og Mel, m. m. og en talrig Kvægbestand.

Men 1560 blev Klosteret ophævet. Bygningerne omdannedes til et kongeligt Slot ved Navn Om Borg, og her paa denne yndige Plad resterede Kong Frederik 2. ret jævnlige i et Par Aar, indtil han 1565 forærede det til Holger Rosenkrands, der folgte Jorden og lod Bygningen nedbrude. Men omkring de fattige røde Murstensbygninger i den lille tærdelige Landsby Emborg svæder der middealderlige Minder, som har baade Værd og Betydning. Spero i „Dgbl.“

TIL INDGNIDNING af HESTE, KVÆG o. s. v. GARANTERET

af helbrede Benspalt, „Ringbone“, „Navicular Disease“, „Splints“, „Sids“, „one“, „Curbs“, „Capped Hock“, „Shoe Boils“, „Bog Spavin and Puffs“, enhver Deformitet og Udvekst, hovne Koder og Muskler, Forstuvning og Eorvrinding af Hofte og Skulder, al Slags Halten, „Sweeney“ og Knæslappelse o. s. v.

Pris 50 Cents, frit leveret. Anbefalinger og Referencer.

T. C. Callahan, Fine stock Auctioneer, Omaha. M. L. Ganfield, Pedigreed Stock Raiser, Belleville, Mo. J. Christianey, Trouting Horse Breeder, Geneva, Neb. Charles Weston, Stock Raiser, Geneva, Neb. S. E. Costard, V. S. Inspr., South Omaha. W. W. Gamron, Horse Owner, Chester, Neb. Joseph Watson, English and French Horse Importer, Lincoln.

Skriv til J. Power Company, Omaha. Navn dette Blad.

DR. N. ROSENBERG CO., er den eneste standiauvite Lægeanstalt i Amerika som gjør Behandling og tur af kroniske og private Sygdomme til specielt Fag og brevvejer med mod og danske Patienter paa deres eget Sprog. Private og nervøse Sygdomme foraarjagede af Ungdoms Ubesindigheder, unaturlige Væner med alle deres forfærdelige Folger, saasom Slappelse, Tab af Kivstrakt, usikkert Liv, Hærd, Nyrer- og Blæresygdomme, Iag af Nyre o. i. v., behandles hurtig, omjorgsfuldt, billigt og i dybeste Tankeløshed med sikre og uiførlige Midler, ufsendte af andre, heroverende Læger. Mediciner findes overalt.

Ungdommens Raadgiver, en af de nydeligste Bøger med 64 Sider, omhandler Vindes Hemmeligheder, Venetianer, Forlovet mellem Blænd og Kvinde, mange Dians Sygdomme og deres Folger o. i. v., og er let at enhver ung Mand. Sendes frit i forlegit Udvalgte til enhver, som paa et Postkort gler i Brev sender sin Adresse til Dr. N. Rosenberg Co. 30 Dearborn St., D. P., Chicago

Fordelagtigt Tilbud.

Denne Bog, hvis fortrinlige Indhold er en klar fysiologisk Fremstilling af Menneskeslegtenes Liv, har vundet den varmeste Interesse hos et stort Publikum. 400 store Sider med flere Hundrede Illustrationer i elegant komponeret Bind med Guldsnit. Pris \$2.00.

Nye Abonnenter og alle ældre, som betaler et Aar i Forskud, faar ved at indsende \$2.50 en af de ovennævnte fortrinlige Bøger frit tilsendt samt „DANSKEREN“ for et Aar.

Aarsabonnement paa „DANSKEREN“ og „NORDEN“ kan nu tegnes for \$1.90, naar de betales i Forskud.

MÆRK! Dette Tilbud gælder kun til Februar 1904.

Danish Lutheran Publishing House, Blair, Nebr.

forstoppelse

Et stort Antal Mennesker lider i større eller mindre Grad af Forstoppelse. Det er i Særlighed Tilfældet med ældre Folk. Dette Unde, som er saa farligt for Sundheden, bør rades Ved paa den Ophold ved at benytte et mildt og dog paa samme Tid styrkende Lægemiddel, som

Dr. Peter's Kuriko.

Den fjerner de ubrugte Stoffer, som har ophobet sig i Systemet, regulerer Maven, styrker hele Organismen.

Dr. Peter Fahrney, 112-114 S. Hoyne Ave., Chicago.